

Sisällys

Esipuhe.....	3
Näin jyväskyläläiset liikkuvat.....	5
Liikunnan harrastaminen.....	5
Liikuntaa harrastetaan kodin lähellä.....	6
Suosituimpina liikuntamuotoina lenkkeilyä, kuntosalilla käyntiä ja pyöräilyä.....	7
Lasten liikunnan harrastaminen.....	8
Kenen järjestämää liikuntaa?.....	9
Tyytyväisyys liikuntapalveluita kohtaan.....	11
Liikuntasuunnitelma osana Jyväskylän kaupunkistrategiaa.....	13
Liikuntapaikat ja -laitokset.....	15
Sisäliikuntapaikat muutoksen kynnyksellä.....	15
Ulkoliikuntapaikoilla huippu-urheilua ja lähiliikuntaa.....	16
Uimahallit liikuttavat vauvasta vaariin.....	19
Terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut.....	21
Palveluketjut auttavat liikkujan portaalta toiselle.....	21
Ohjatun liikunnan tavoitteina monipuolisuus ja matala kynnys.....	23
Henkilöstön osaamisella vastataan tulevaisuuden tarpeisiin.....	25
Monialainen ja ammattitaitoinen henkilöstö.....	26
Henkilöstöhaasteet nyt ja tulevaisuudessa.....	27
Tiivistelmä henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeista ja painopistealueista.....	28
Liitteet.....	30
Liite 1. Liikuntapalvelujen toimintayksiköiden kehittämis- ja muutostarpeet vuosille 2017–2022.....	30
Liite 2. Jyväskylän kaupunkistrategia.....	32
Liite 3. Jyväskylän kaupungin sisäliikuntapaikat.....	33
Liite 4. Jyväskylän kaupungin ulkoliikuntapaikat.....	34
Liite 5. Jyväskylän suuraluekartta.....	35

Esipuhe

Miten Jyväskylän kaupungin liikuntapalvelut aikoo vastata kuntasektorin lähitulevaisuuden haasteisiin? Kuinka turvata korkealaatuiset palvelut tasapuolisesti kaikille kaupungin asukkaille? Mitkä ovat Jyväskylän liikuntapalvelujen lähivuosien tärkeimmät painopistealueet ja kehityskohteet?

Muun muassa näihin kysymyksiin löydät vastauksen tästä opuksesta. Jyväskylän uusi liikuntasuunnitelma on tehty ennen kaikkea meitä jyvaskyläläisiä varten, jotta kaupungin asukkailla olisi mahdollisuus muodostaa selkeä näkemys kotikuntansa liikuntapalvelujen tilasta ja tulevaisuudennäkymistä. Tämän perustehtävänsä ohella suunnitelma toimii myös liikuntapalvelujen omaa toimintaa ohjaavana asiakirjana, selkänोजना päätöksentekijöille sekä viranhaltijoille.

Jyväskylän liikuntapalveluilla ei ole ollut voimassa olevaa liikuntasuunnitelmaa sen jälkeen, kun Jyväskylän lähikuntineen kattanut seudullinen liikuntasuunnitelma päättyi vuoteen 2015. Uuden liikuntasuunnitelman teosta päätettiin keväällä 2015, ja varsinainen suunnittelutyö käynnistyi loppuvuodesta 2015. Suunnitelman valmistelua on johtanut kahdeksanhenkinen ohjausryhmä, johon on kuulunut jäseniä sekä Jyväskylän kaupunkiorganisaatiosta, Jyväskylän kulttuuri- ja liikuntalautakunnasta että Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnastakin.

Liikuntasuunnitelman taustaksi liikuntapalvelut tutki jyvaskyläläisten liikunta-aktiivisuutta ja -tottumuksia keväällä 2016. Liikuntasuunnitelman tavoitteet ja linjaukset on muotoiltu suurelta osin tämän kattavan tutkimusaineiston pohjalta. Vastaava tutkimus on tarkoitus toistaa säännöllisin väliajoin, mikä mahdollistaa muun muassa tämän suunnitelman arvioinnin, seurannan ja hienosäädön, kun seuraavaa liikuntasuunnitelmaa jälleen tulevaisuudessa valmistellaan.

Mukavaa lukuhetkeä. Toivomme, että Sinun on hyvä elää ja liikkua Jyväskylässä.

Liikuntasuunnitelman ohjausryhmän jäsenet

Kulttuuri- ja liikuntalautakunnan puheenjohtaja Antti Saleva (ohjausryhmän puheenjohtaja)

Kulttuuri- ja liikuntalautakunnan jäsen Anneli Puskala

Kulttuuri- ja liikuntalautakunnan varajäsen Caius Forsberg

Liikuntakasvatuksen laitoksen johtaja Kalervo Ilmanen

Palvelujohtaja Ari Karimäki

Liikuntajohtaja Pekka Sihvonen

Suunnittelupäällikkö Eeva Simula

Liikuntasuunnittelija Henri Nyholm

Näin jyvaskyläläiset liikkuvat

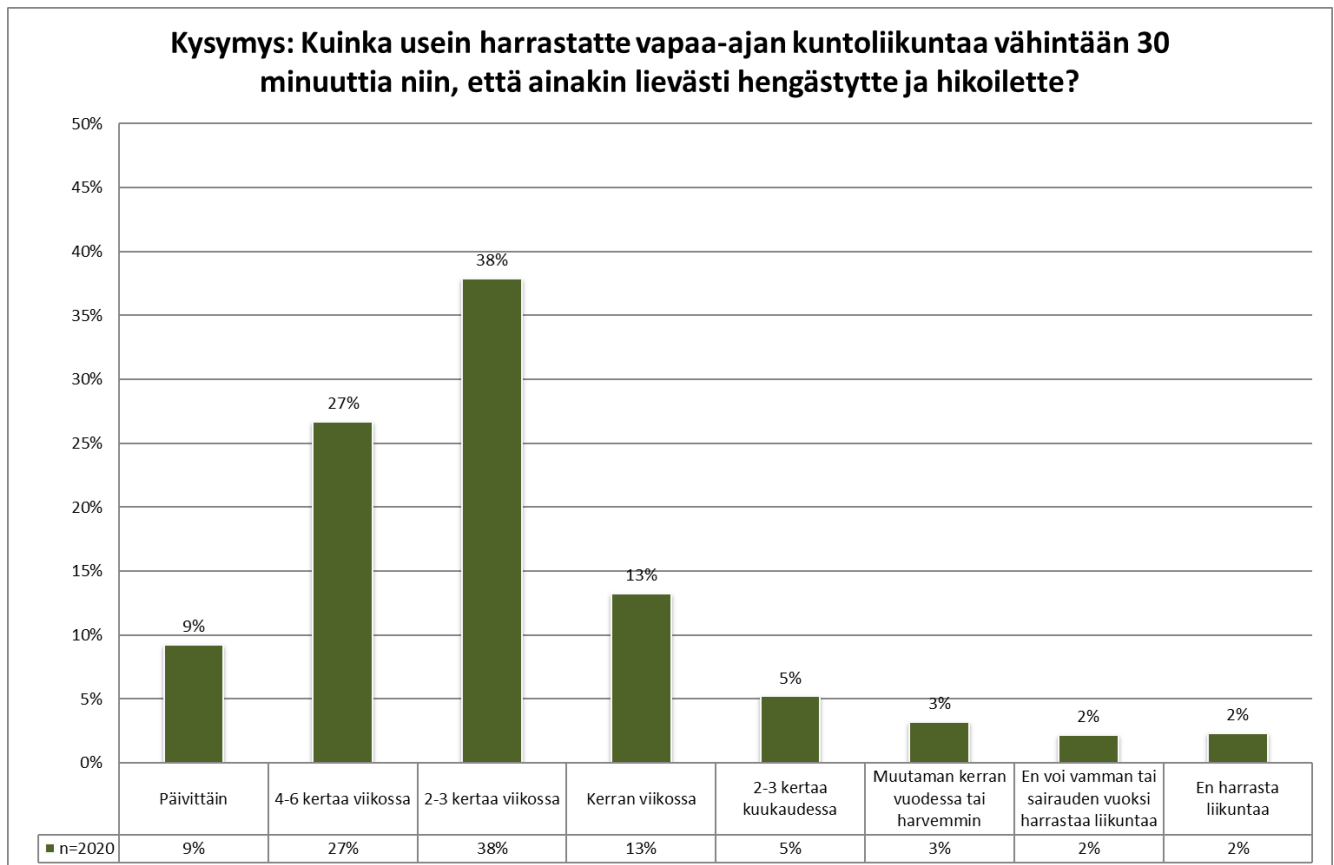
Liikuntasuunnitelman laatimista johtaneen ohjausryhmän toimeksiannosta liikuntapalvelut tilasi vuoden 2016 alussa kyselytutkimuksen jyvaskyläläisten liikuntakäyttytymisestä tutkimuskeskus Tietoykkönen Oy:ltä. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa jyvaskyläläisten liikunta-aktiivisuutta ja -tottumuksia, ja hyödyntää tutkimuksen kertomia tuloksia uuden liikuntasuunnitelman teossa.

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena maaliskuussa 2016. Kohderyhmänä olivat Jyvaskylän kaupungissa asuvat 18–79-vuotiaat miehet ja naiset. Tutkimuksen tiedonkeruumenetelminä käytettiin puhelinhaastattelua ja web-kyselyä. Kyselyyn vastasi 2020 kohderyhmän vaatimukset täyttävää henkilöä. Vastajista 1456 kpl (72 %) vastasi puhelinhaastatteluun ja 278 kpl (28 %) web-kyselyyn. Tutkimuksen kokonaistulosten virhemarginaali oli suurimmillaan noin +/- 2 prosenttiyksikköä. Jyvaskyläläisten liikuntatottumusten seuraamiseksi ja oman toimintansa mittaamiseksi Jyvaskylän kaupunki aikoo toistaa tutkimuksen jatkossa aina kerran kunkin kaupunginvaltuuston toimikauden aikana. Kyselyn säännöllinen toistaminen mahdollistaa myös sen hyödyntämisen tämän ja tulevien liikuntasuunnitelmien arviointivälineenä.

Liikunnan harrastaminen

On todettu (Nummela ym. 2014), että liikunta-aktiivisuus on ennen kaikkea yksilötason asia. Ikä, sukupuoli, koulutustaso ja taloudellinen tilanne vaikuttavat yksittäisen ihmisen liikunnan harrastamiseen. Kuitenkin myös kunnat pystyvät vaikuttamaan liikunta-aktiivisuuteen omalla toiminnallaan. Katsaustutkimuksissa on osoitettu, että rakennetun ympäristöllä on yhteys fyysiseen aktiivisuuteen. Vaikka tästä tarvitaankin enemmän tietoa, on selvää, että kunnissa kannattaa suosia päätöksiä, joiden myötä kuntalaisten elinympäristöä muokataan liikuntaa suosivaksi. Puistot, polut, kevyen liikenteen väylät, ulkoilureitit, ulkokentät, sisäliikuntatilat jne. ovat tärkeitä panostamisen kohteita asukkaiden aktivoimiseksi.

Jyvaskyläläiset ovat varsin ahkeria harrastamaan vapaa-ajallaan liikuntaa. Aikuisista liikkuu päivittäin 9 %, 4–6 kertaa viikossa harrastaa liikuntaa 27 % ja 2–3 kertaa viikossa 38 % jyvaskyläläisistä (Kuvio 1).

Kuvio 1. Jyväskyläläisten vapaa-ajan kuntoliikunnan harrastaminen.

Jyväskyläläiset liikkuvat valtakunnallisesti (Helldan & Helakorpi 2015) tarkasteltuna hieman keskimääräistä enemmän. Erityisesti eniten liikkuvien (vähintään neljästi viikossa) osuus on suurempi kuin Suomessa keskimäärin ja vastaavasti vähiten liikkuvien osuus pienempi kuin vertailussa. Tätä käsitystä vahvistaa myös Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet-tilasto, jonka mukaan vuosina 2013–2015 Jyväskylässä on ollut merkittävästi vähemmän vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomia kuin koko maassa.

Liikuntaa harrastetaan kodin lähellä

Suomalaisen aikuisväestön vapaa-ajan liikunta tapahtuu enimmäkseen kodin pihapiirissä tai luonnossa (Borodulin ym. 2011). Myös jyväskyläläiset pitävät kodin arkisia askareita tärkeinä. Siivousta, piha- tai puutarhatöitä ilmoitti tekevänsä päivittäin tai useita kertoja viikossa 66 % vastaajista. Liikunnallisiksi laskettavia asiointimatkoja esimerkiksi kauppaan tai postiin tekee päivittäin tai useita kertoja viikossa 55 % jyväskyläläisistä.

Naiset, hyvätuloiset ja kantakaupungin ulkopuolella asuvat ovat aktiivisimpia arki- ja hyötyliikunnan harrastajia. Poikkeuksen tähän muodostavat edellä mainitut fyysiset kauppa- tai asiointimatkat, joita tekevät eniten vähätuloiset kantakaupunkilaiset miehet ja naiset.

Vapaa-ajan kuntoliikunta vähenee tasaisesti iän myötä. Toisaalta eläkeikäisiä päivittäin liikuntaa harrastavia on enemmän kuin nuoremmissa ikäluokissa. Tämän vastapainoksi yli 65-vuotiaissa jyvaskyläläisissä on luonnollisesti eniten niitä, jotka sairauden tai vammauksen vuoksi eivät harrasta lainkaan liikuntaa. Vastaajien koulutustasolla oli niin ikään merkitystä kuntoliikunnan harrastamiseen. Perusasteen suorittaneista 66 % ja vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneista 76 % harrasti vapaa-ajan kuntoliikuntaa vähintään 2–3 kertaa viikossa. Toisen asteen tutkinnon ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä ei ole merkittävää eroa.

Suosituimpina liikuntamuotoina lenkkeilyä, kuntosalilla käyntiä ja pyöräilyä

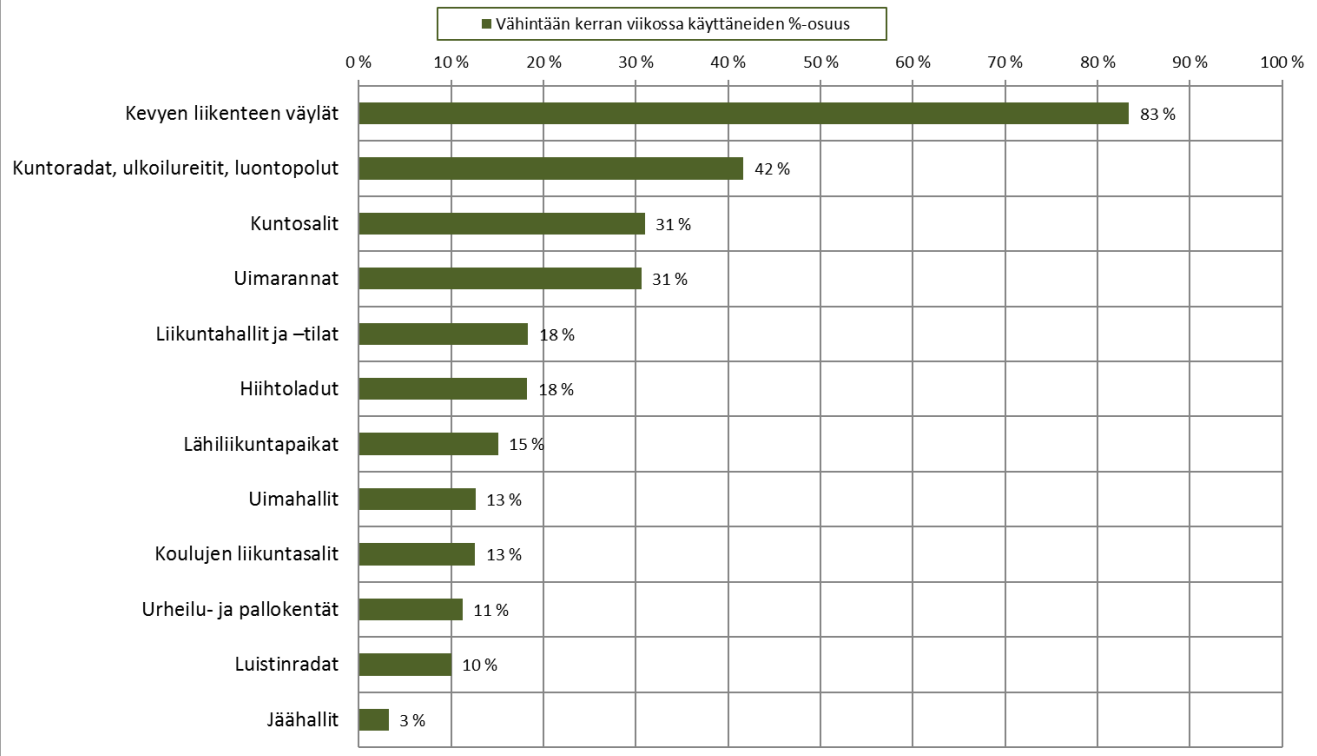
Eri liikuntamuodoista jyvaskyläläiset aikuiset harrastavat lenkkeilyä selkeästi eniten vuodenajasta riippumatta. Lenkkeily voi sisältää kävelyn tai juoksun. Kuntosaliharjoittelu on toiseksi suosituin liikuntamuoto keväällä, syksyllä ja talvella. Kesällä pyöräily on erityisen suosittua, mutta se ei kuitenkaan yllä lenkkeilyn tasolle. Hiihto on edelleen suosittu talvilaji, sillä se saa vuodenajan listalla kolmanneksi eniten mainintoja eikä jää kovin kauas talvella kuntosalin suosioista.

Kun otetaan kaikki vuodenajat huomioon, kuntosali on toiseksi suosituin liikuntamuoto hieman ennen pyöräilyä. Näiden jälkeen tulevat jo selvästi vähemmän harrastetut uinti ja hiihto.

Kevyen liikenteen väylä on jyvaskyläläisten aikuisten ylivoimaisesti eniten käyttämä liikuntapaikka. Tämä vastaa tilannetta koko maassa (esim. Suomi 2000) Peräti puolet vastaajista ilmoittaa liikkuvansa kevyen liikenteen väylällä päivittäin.

Kuntoradat/ulkoilureitit/luontopolut ovat toiseksi suosituin liikuntapaikka ja tämäkin osataan vahvistaa käsitystä siitä, että jyvaskyläläiset aikuiset liikkuvat eritoten ulkona. Tähän liittyy myös se, että jyvaskyläläiset suosivat uimarantoja enemmän kuin uimahalleja. Tähän vaikuttaa se, että Jyväskylässä on erittäin runsaasti uimarantoja ja toisaalta on muistettava, että kyse on eri vuodenaikojen uinnin harrastamisen vertailusta. (Kuvio 2.)

Kysymys: Mitä seuraavista liikuntapaikoista olette käyttäneet Jyväskylässä edellisten 12 kuukauden aikana? (Vähintään kerran viikossa käyttäneet)

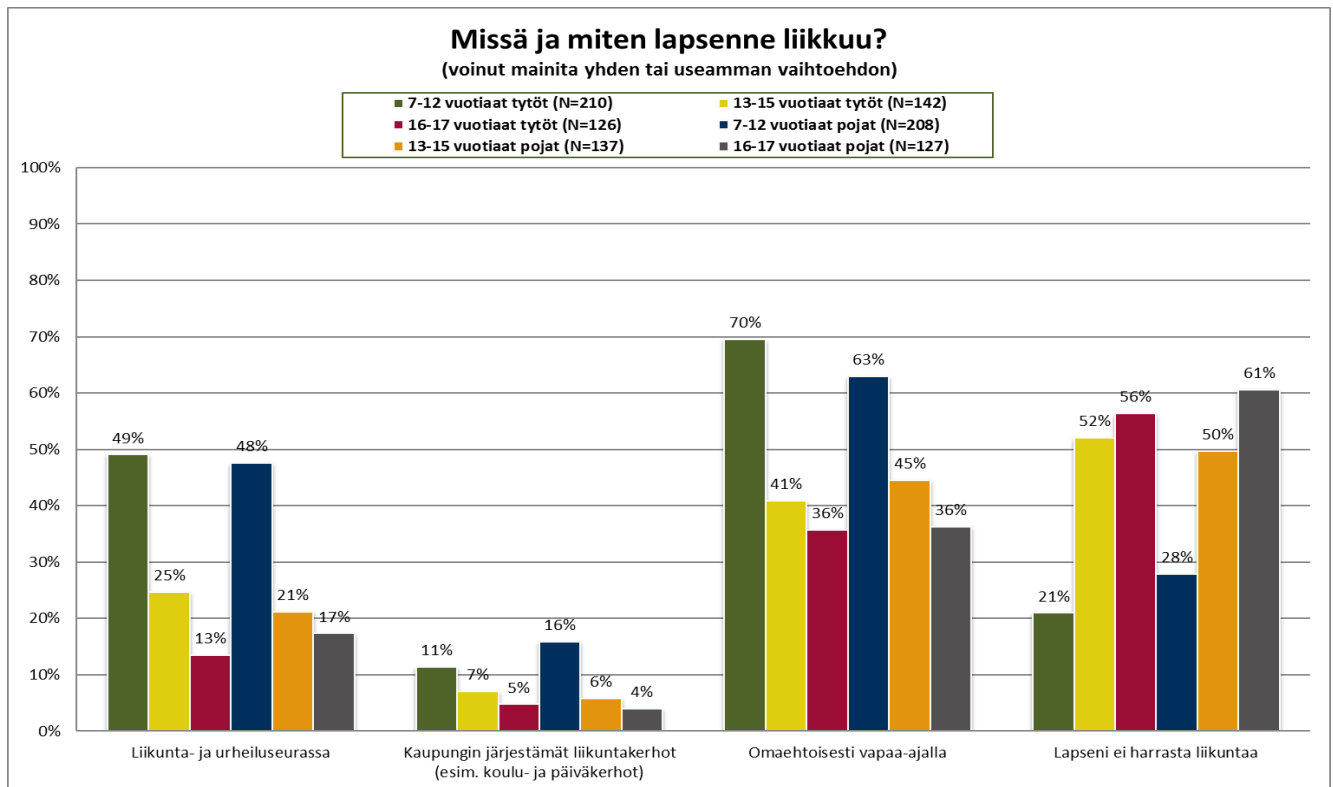

Kuvio 2. Jyväskyläläisten käyttämät liikuntapaikat.

Lasten liikunnan harrastaminen

Lasten liikkumisesta ja liikunnan harrastamisesta kysyttiin niiltä, joilla oli 7–17-vuotiaita lapsia tai nuoria. Lasten liikuntatottumuksissa tapahtuu selvä muutos murrosiän kynnyksellä. 7–12-vuotiaat tytöt ja pojat liikkuvat runsaasti vapaa-ajallaan omatoimisesti sekä liikuntaseuroissa, mutta 13 vuotta täyttäneet tytöt ja pojat jo huomattavasti vähemmän. Jyväskylässä, kuten koko maassa, on erityisenä haasteena liikkumisen väheneminen murrosikäen tultaessa. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Jyväskyläläisten 7–17-vuotiaiden lasten liikkuminen.

Vanhempien näkemyksen mukaan heidän lapsensa liikkuvat erityisesti omaehtoisesti vapaa-ajallaan. Myös omaehtoisen liikunnan määrä putoaa murrosikään tultaessa sekä tytöillä että pojilla. Jyväskyläläiset lapset liikkuvat liikuntaseuroissa merkittävästi vähemmän kuin omaehtoisesti. Liikuntaseuroissa tapahtuva liikunnan väheneminen murrosikään tultaessa on suhteessa suurempaa kuin omaehtoisen liikunnan parissa tapahtuva liikunnan väheneminen.

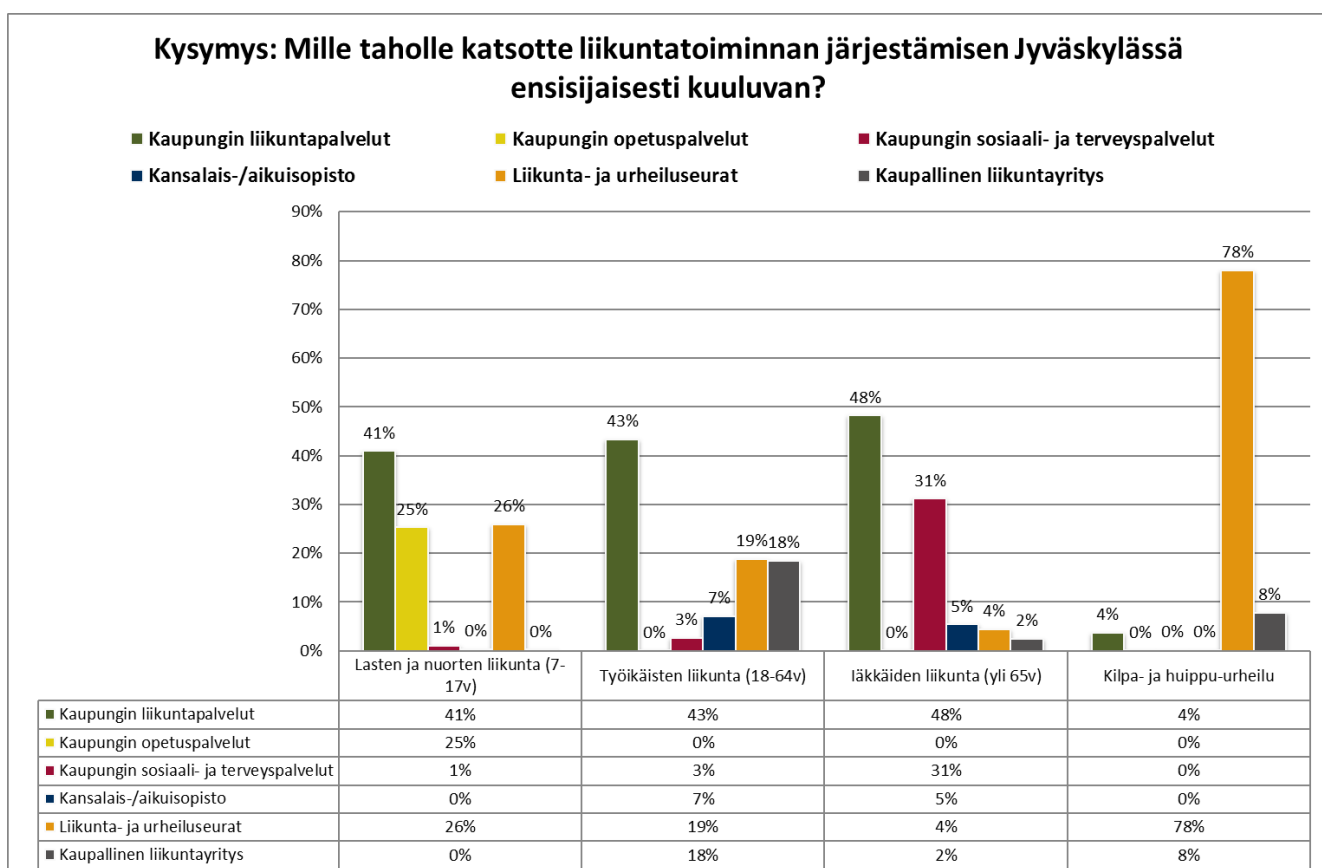
Kenen järjestämää liikuntaa?

Liikuntapalveluiden kenttä on voimakkaasti muuttunut ja monipuolistunut viimeisten vuosikymmenten aikana, muun muassa markkinaehtoisen liikunnan yritystoiminnan voimakkaan kasvun johdosta. Tämän myötä keskustelu siitä mikä on kaupungin rooli liikuntapalveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa on jatkuvasti ajankohtaista. Jyväskyläläiset vastaavat tähän kysymykseen siten, että kaupungilla on heidän mielestään edelleen vahva järjestämisvastuu asukkaiden liikuntapalveluista.

Tämä näkyy myös lasten ja nuorten liikunnan kohdalla, sillä 41 prosenttia jyväskyläläisistä oli sitä mieltä, että lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen kuuluu kaupungin liikuntapalveluille. Liikuntaseurat ja kaupungin opetuspalvelut saivat seuraavaksi eniten

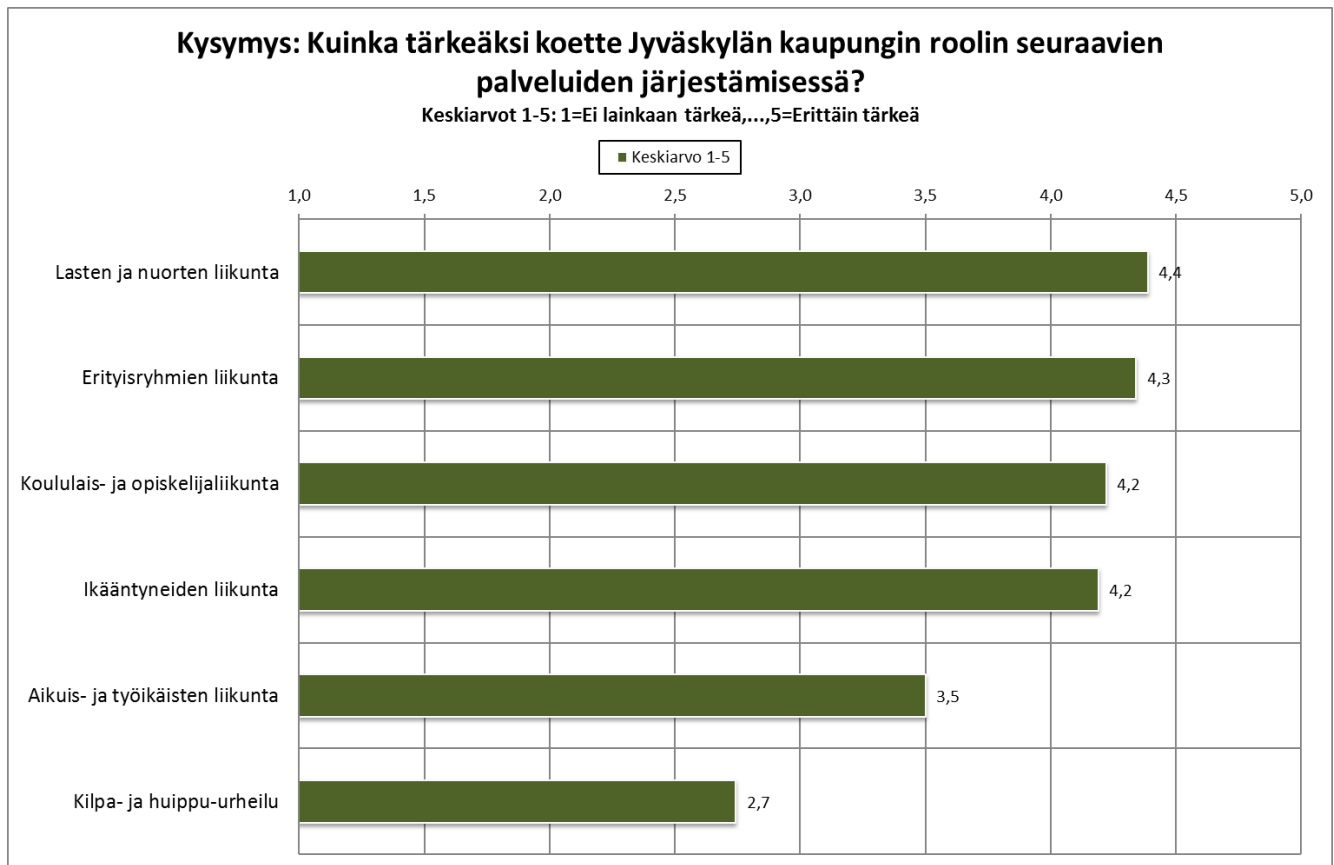
kannatusta. Liikuntapalvelut katsottiin ensisijaiseksi myös työikäisten liikunnan sekä iäkkäiden liikunnan järjestäjäksi.

Työikäisten liikunnan osalta liikuntaseurat sekä kaupalliset liikuntayritykset mainittiin myös useasti liikunnan järjestäjätahoina. Iäkkäiden liikunnan järjestämisen katsottiin kuuluvan ensisijaisesti liikuntapalvelujen ja toissijaisesti sosiaali- ja terveystalvelujen vastuulle. Kilpa- ja huippu-urheilun järjestäminen katsottiin kuuluvan erityisesti liikunta- ja urheiluseurojen vastuulle (kuvio 4).

Kuvio 4. Jyväskyläläisten näkemys liikuntaa järjestävistä tahoista.

Kun kysyttiin Jyväskylän kaupungin roolia eri kohderyhmien liikunnan järjestämisessä, tärkeimpinä esiin nousivat lasten ja nuorten liikunta sekä erityisryhmien liikunta. Lähes yhtä tärkeäksi koettiin koululais- ja opiskelijaliikunnan sekä ikääntyneiden liikunnan järjestäminen kaupungin toimesta. Vähemmän tärkeäksi koettiin aikuis- ja työikäisten liikunta sekä erityisesti kilpa- ja huippu-urheilun järjestäminen. (Kuvio 5.)

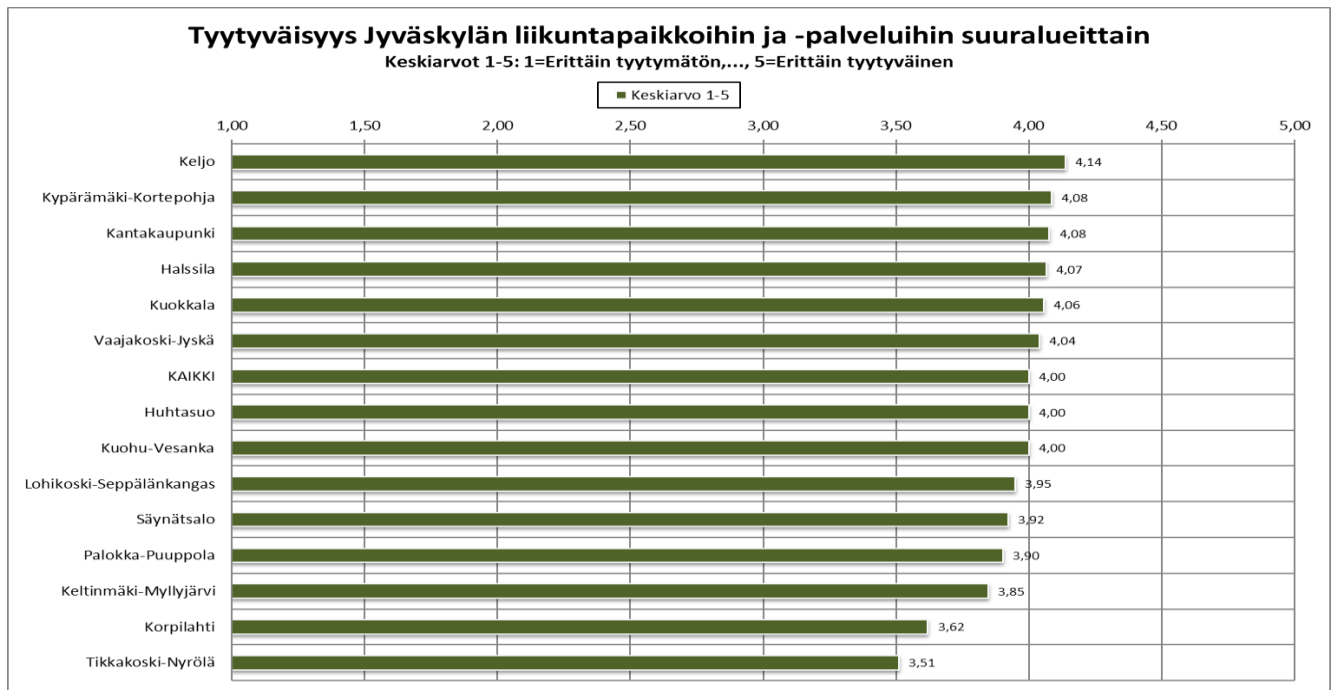

Kuvio 5. Jyväskylän kaupungin rooli liikuntapalvelujen järjestämisessä.

Tyytyväisyys liikuntapalveluita kohtaan

Tyytyväisyyttä Jyväskylän liikuntapaikkoihin ja -palveluihin tiedusteltiin kysymyksellä ”Kuinka tyytyväinen olette yleisesti Jyväskylän liikuntapaikkoihin ja -palveluihin?” Tyytyväisyyttä arvioitiin 5-portaisella asteikolla. Kokonaiskeskiarvoksi saatiin 4,0 eli asukkaat ovat yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä Jyväskylän liikuntapaikkoihin ja -palveluihin.

Kaikkein tyytyväisimpiä olivat Vaajakoski-Jyskän, Huhtasuon, Kuokkalan, Keljon sekä kantakaupungin asukkaat. Erityisen tyytyväisiä olivat myös opiskelijat. Liikuntapalveluihin tyytymättömimmät löytyivät Tikkakoski-Nyrölän, Korpilahden sekä Keltinmäki-Myllyjärven alueilta. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Jyväskyläläisten tyytyväisyys Jyväskylän liikuntapaikkoihin ja -palveluihin.

LÄHTEET:

Helldan, A. & Helakorpi, S. (2015) Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2014.

LIKES, Jyväskylän yliopisto ja Liikkuva Koulu (2014) Lasten ja nuorten liikunta. Suomen tilannekatsaus 2014 ja kansainvälinen vertailu.

Nummela, O., Hätönen, H., Saaristo, V. & Helakorpi, S. (2014) Kuntalaisten vapaa-ajan aktiivisuus. Yhteiskuntapolitiikka 79:4.

Sotkanet.fi (2016)

Suomi, K. (2000) Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo.

Liikuntasuunnitelma osana Jyväskylän kaupunkistrategiaa

Jyväskylän kaupungin voimassaoleva strategia on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 15.12.2014. Kaupunkistrategiaa on tehty sitä toteuttaville tahoille tutuksi esimerkiksi helppolukuisella yhden sivun mittaisella versiolla, jossa on kuvattu visio ja siihen johtavat strategiset tavoitteet sisältöineen (liite 2). Tämä asiakirja on jaettu kaupunkiorganisaation eri työpisteisiin henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön.

Kaupunkistrategian visioksi valittiin ”Rohkeasti aikaansa edellä”. Tämä visio rohkaisee jyväskyläläisiä uskaltamaan, etsimään ja kokeilemaan. Olemmekin liikunnan saralla ponnostaneet erityisesti koulutukseen, tutkimukseen ja kehitystyöhön, joten vision toteuttamiselle on vahvat perusteet. Tämä liikuntasuunnitelma toteuttaa täten myös osaltaan kaupunkistrategiaa.

Liikuntakaupunkina tavoitteenamme on kaupunkistrategiaa myötäillen:

Aktiiviset ja hyvinvoivat asukkaat

Asukkaiden omatoiminen liikunnan harrastaminen on tärkeää. Vaikka liikunta onkin pohjimmiltaan yksilökohtainen asia, on kaupungin tehtävä luoda edellytykset liikkumiselle ja liikunnanharrastamiselle ja siten kannustaa asukkaita liikkumaan. Jyväskylän laaja liikuntapaikkaverkosto ulkoilureitteineen, kevyen liikenteen väylineen, uimarantoineen ja lukuisine sisäliikuntapaikkoineen on tästä esimerkkinä.

Jyväskylässä on viime vuosina toteutettu useita liikuntaa ja liikuntaolosuhteita edistäviä hankkeita. Runsasta ryhmäliikuntatarjontaa on viime vuosina täydennetty esimerkiksi nuorille suunnatulla maksuttomalla ja heidän itsensä suunnittelemalla LiikuntaLaturilla, joka tavoittaa jo tuhat nuorta. Liikuntapaikkarakentamisen osalta esimerkiksi voidaan nostaa vuonna 2013 valmistunut lähiliikuntapaikkaohjelma. Sitä toteutetaan aktiivisesti, ja kaupunkiin saadaan kuluvaan vuonna jo viides uudenaikainen ja monipuolinen lähiliikuntapaikka. Ensi vuonna käynnistyy kaupungin keskustassa kimaltelevan Jyväsjärven kiertävän Rantaraitin kehittäminen Suomen suurimmaksi ulkokuntosaliksi.

Vaikka johdannossa esitetyn mukaisesti jyväskyläläiset liikkuvat keskimääräistä enemmän, on kaupungin päivitettävä toimenpidesuunnitelmansa ja toimittava kaupunkilaisten liikuttamiseksi päämäärätietoisesti. Myös jyväskyläläiset tiedostavat kaupungin vastuun heidän liikkumisensa edistämisessä.

Vaikuttava elinkeinopolitiikka

Kaupunkistrategiassa mainitaan erikseen liikunnan ja hyvinvoinnin huippuosaamisen edistäminen. Hippoksen alueella on Suomen merkittävin liikunta-alan keskittymä, jonka muodostavat Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta sekä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. Kun tähän lisätään kaupungissa toimivat Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES sekä Ammattikorkeakoulun liikunta- ja fysioterapiaoasaaminen, on kyse valtakunnallisesti ja kansainvälisesti ainutlaatuisesta kokonaisuudesta.

Hippoksen aluetta ja toimintoja kehitetään laajassa HIPPOS 2020 -hankkeessa. Projekti on hankesuunnitteluvaiheessa ja se pitää sisällään alueen liikuntarakentamisen lisäksi edellä mainittujen keskeisten liikunnan, urheilun ja terveyden edistäjien verkoston merkittävän vahvistamisen. Hankkeen tavoitteena on rakentaa Hippoksesta alan valtakunnallinen keskus, jossa synnytetään tutkimustietoon nojaavia hyvinvointialan yrityksiä ja muokataan heille otollista kasvualustaa.

Resurssien viisas käyttö

Resurssiviisaudella tarkoitetaan kykyä käyttää erilaisia resursseja – kuten esimerkiksi luonnonvaroja, energiaa, palveluita ja tiloja – harkitusti sekä hyvinvointia ja kestävä kehitystä edistävällä tavalla.

Ympäristöasioiden hallinta sekä kestävä liikuntakulttuurin edistäminen ovat pitkään olleet liikuntapalvelujen keskeinen panostamisen osa-alue. Ympäristönäköt huomiioon ottavia toiminta- ja työtapoja on käyty läpi ja arvioitu Jyväskylän yliopiston *Kohti ekologisesti kestävää liikuntakulttuuria* (Kekli) -yhteistyöhankkeessa. Hankkeen aikana tehtyjä havaintoja ja toimintamalleja hyödynnetään liikuntapalvelutoimintojen kehittämisessä. Energiaa säästävä valaistus, materiaalien kierrätys, lähiliikuntapaikkarakentaminen sekä liikuntatilojen peruskorjaaminen aiempaa monikäyttöisemmiksi ovat käytännön esimerkkejä liikunnan resurssiviisaudesta.

Liikuntapaikat ja -laitokset

Jyväskylän liikuntapalvelujen liikuntapaikoista ja -laitoksista vastaa kolme toimintayksikköä, jotka ovat sisäliikuntapaikat, ulkoliikuntapaikat sekä uimahallit. Näiden toimintayksiköiden tavoitteena on tarjota kuntalaisille kattava, laadukas ja kohtuuhintainen liikuntapaikkaverkosto, joka sisältää sekä helposti saavutettavia matalankynnyksen perusliikuntapaikkoja että keskitettyjä erityisliikuntapaikkoja. Jyväskylän liikuntapaikkojen verkosto kattaa yli 200 sisä- ja ulkoliikuntapaikkaa (liite 3).

Liikuntapalvelut vastaa liikuntatilavuorojen jaosta ja hallinnoinnista. Liikuntatiloihin ja -paikoille jaetaan vuosittain noin 120 000 vuoroa. Tilojen pääasiallisia käyttäjiä ovat paikalliset liikunta- ja urheiluseurat ja muut yhdistykset sekä myös Jyväskylän koulut, oppilaitokset, yksityiset henkilöt ja yritykset. Sähköisen tilanvarausjärjestelmän ja tehokkaan vuorojakoprosessin ansiosta Jyväskylän kaupungin liikuntatilojen käyttöaste on lähes 90 prosenttia.

Laajan liikuntapaikkaverkoston ylläpito vaatii jatkuvaa panostusta peruskorjauksen sekä turvallisuusnäkökohtien huomioimisen osalta. Liikuntapaikkojen turvallisuus on taattava kaikille liikuntapaikkojen käyttäjille sekä niillä toimivalle henkilöstölle. Liikuntapalveluissa onkin viime vuosien aikana panostettu olosuhteiden ja toiminnan turvallisuuteen muun muassa pelastussuunnitelmia laatimalla ja päivittämällä, henkilöstökoulutuksilla sekä turvallisuusosaamista lisäävällä tiedottamisella harrastus- ja tapahtumajärjestäjille.

Sisäliikuntapaikat muutoksen kynnyksellä

Sisäliikuntapaikkojen toimintayksikkö hallinnoi Jyväskylän suuria liikuntalaitoksia. Toimintayksikön tavoitteena on tarjota kuntalaisille hyväkuntoiset, kohtuuhintaiset ja palveluiltaan tasokkaat sisäliikuntatilat.

Hippoksen alue on jo vuosikymmeniä ollut Jyväskylän liikunnan hermokeskus. Monitoimitaloa, Hipposhallia, kilpajäähallia ja alueen muita liikuntapaikkoja käytetään jokapäiväisen liikunta- ja urheiluharjoittelun ohella lukuisten otteluiden, turnausten, kilpailujen ja erilaisten tapahtumien näyttämönä. Alueen kehittämiseksi on vuosikymmenien varrella tehty useita eri suunnitelmia, joista uusin, HIPPOS 2020, uudistaa toteutuessaan alueen ilmeen täysin. Hankkeen edetessä alueen nykyisten liikuntatilojen ylläpito on kuitenkin toiminnan jatkuvuuden turvaamisen kannalta elintärkeää.

Näin rakennamme lähiliikuntapaikan

Lähiliikuntapaikat ovat lasten ja nuorten liikuntaan sekä yleiseen kunto- ja terveysliikuntaan tarkoitettuja liikuntapaikkoja tai -alueita, jotka sijaitsevat asuinalueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Lähiliikuntapaikat ovat enimmäkseen kaikkien liikunnan harrastajien vapaasti käytettävissä ja samalla käyttäjille maksuttomia. Ne ovat esim. kodin, koulujen ja päiväkotien läheisyydessä. Jyväskylän liikuntapalvelut on rakentanut lähiliikuntapaikkoja yli kolmenkymmenen vuoden ajan, ja kaupungissa on nykyään yksi Suomen kattavimmista lähiliikuntapaikkaverkostoista.

Lähiliikuntapaikan rakentaminen on monivaiheinen prosessi, jonka eri vaiheita koordinoi liikuntapalvelujen liikuntasuunnittelija. Rakentamisen ensimmäinen askel on jonkin asuinalueen **yleissuunnitelman** teko tai muokkaaminen. Yleissuunnitelma sisältää paljon muutakin kuin liikuntaan liittyviä asioita ja sen parissa työskentelee aina monialainen työryhmä. Yleissuunnitelmassa määritellään suuntaviivat esimerkiksi alueen liikuntapaikkojen, kulkureittien ja virkistysalueiden sijoittelulle.

Kun yleissuunnitelma tai siihen liittyvät muutokset on tehty, ryhdytään **hankesuunnitteluun**. Vaihe sisältää mm. rahoituksen hankkimista sekä rakennussuunnittelua, jossa päätetään alueelle tulevasta välineistöstä ja muodostetaan hankkeen kustannusarvio. Sekä yleis- että hankesuunnitteluvaiheessa kuntalaisilla on mahdollisuus tuoda näkemyksensä ja mielipiteensä esiin päätöksenteon tueksi esimerkiksi asukasilloissa tai oppilaitosten sekä urheiluseurojen kautta.

Hankesuunnitelman valmistuttua on aika siirtyä **hankkeen toteutukseen**. Hankkeessa tarvittavat toimijat kilpailutetaan, jonka jälkeen aloitetaan lähiliikuntapaikan rakentaminen. Liikuntapalvelujen tehtävänä on rakentamisen valvonta ja tarkastaminen sekä tarvittavien ilmoitusten tekeminen viranomaisille. Lähiliikuntapaikan valmistuttua liikuntapalvelujen vastuulle jää sen ylläpito ja parhaiden mahdollisten liikuntaolosuhteiden tarjoaminen asuinalueen asukkaille.

Hippoksella sijaitsevan Monitoimitalon palloilusalu toimii muun muassa useiden jyväskyläläisten pääsarjapalloilujoukkueiden tunnelmallisena kotinäyttämönä. Salin katsomo on uusimisen tarpeessa, sillä neljä vuosikymmentä sitten rakennettu katsomorakenne on tekniikaltaan kankea ja vaatii lähes vuosittain pienimuotoisempia korjaustoimia. Toinen kiireellinen uusimisen kohde tulisi olla Hipposhallin keskialueen alustan ja sitä ympäröivien juoksuratojen uusiminen. Energiansäästön kannalta Hipposhallin valaistus tulisi päivittää LED-valaistukseen ja harjoitusjäähallin kivituhkapohja uusia betonilaattapohjaksi.

Alueellisista sisäliikuntalaitoksista Vaajakosken liikuntahallin vuoden 1984 alkuperäiset puku- ja pesutilat tulisi peruskorjata. Monitoimihalli Kuokkalan Graniitti ja Tikkakosken jäähalli ovat hyvässä toimintakunnossa ja edellyttävät lähinnä huolellista ja ammattitaitoista ylläpitoa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että erityisesti Hippoksen alueen sisäliikuntatilat ovat kehityksen tarpeessa, mutta korjausten ja rakentamisen muodot ja aikataulut nivoutuvat täysin HIPPOS 2020 -hankkeeseen.

Ulkoliikuntapaikoilla huippu-urheilua ja lähiliikuntaa

Jyväskylän kaupunki on maantieteellisesti hyvin laaja, ja merkittäviä asutuskeskuksia on kantakaupungin lisäksi esimerkiksi Korpilahden kaltaisilla kaupungin raja-alueilla. Ulkoliikuntapaikkojen toimintayksikön haastavana tehtävänä onkin rakentaa ja ylläpitää koko kaupungin tarpeisiin vastaavaa ulkoliikuntapaikkojen, kuntoratojen ja -latujen, uimarantojen sekä ulkoilu- ja virkistysalueiden verkostoa (liite 4).

Liikuntapalvelujen teettämän kyselytutkimuksen perusteella lähiliikuntapaikat ovat jyväskyläläisten keskuudessa yksi suosituimmista ja toivotuimmista liikuntapaikoista niiden helpon saavutettavuuden

ja maksuttomuuden vuoksi. Ulkoliikuntapaikkarakentamisen painopiste Jyväskylässä onkin ollut jo pitkään asuinalueille keskittyvässä lähiliikuntapaikkarakentamisessa. Eri puolilla Jyväskylää on tällä hetkellä 15 liikuntapuistoa ja neljä lähiliikuntapaikkojen kehittämissuunnitelman mukaisesti rakennettua lähiliikuntapaikkaa. Näiden lisäksi kaupunki ylläpitää lukuisia pienempiä lähikenttiä. Jyväskylän lähiliikuntapaikkojen kehittämissuunnitelman mukaan yhden lähiliikuntapaikan vaikutussäteeksi on laskettu 1,5 kilometriä, eli kaupungin tavoitteena on, ettei mistään suurimmasta asutuskeskittymästä olisi yli puoleentoista kilometrin matkaa lähimpään liikuntapuistoon tai lähiliikuntapaikalle.

Ulkoliikuntapaikkarakentamisen seuraavien vuosien keihäänkärjet tulevat olemaan Tikkakosken ja Kuokkalan yhtenäiskoulun lähiliikuntapaikkojen rakentaminen sekä Vaajakosken ja Huhtasuon liikuntapuistojen peruskorjaaminen ja uusiminen. Lisäksi lukuisilla ulkoliikuntapaikoilla kuten Kahakadulla, Viitaniemessä, Korpilahdella ja Jyskässä on tavoitteena suorittaa pienimuotoisempia päivityksiä ja korjauksia.

Jyväskylän kaupunki ja liikuntapalvelut pyrkii vahvasti tukemaan paikallisia seuroja kansallisten ja kansainvälisten urheilu- ja liikuntatapahtumien järjestämisessä. Ulkoliikuntatapahtumista alamäkiluistelun maailmancupin osakilpailu saapui Jyväskylään vuonna 2016, Neste Rally Finland on yksi pohjoismaiden suurimmista yleisötapahtumista ja jalkapallon ja yleisurheilun päänäyttämöllä Harjun stadionilla kisataan sen historian kuumimmat Kalevan kisat kesällä 2018. Näiden esimerkkien lisäksi liikuntapalvelut pyrkii mahdollistamaan kaiken liikuntaan liittyvän tapahtumatoiminnan kasvun Jyväskylässä.

Aivan kantakaupungin ytimessä sijaitseva Harjun stadion on oheistiloiltaan vanhentunut ja tulossa olevat Kalevan Kisat tarjoavat hyvän tilaisuuden stadionin kunnostamiseen. Ajankohtaisia uudistuksia olisivat esimerkiksi katetun pääkatsomon jatkaminen niin kutsuttuun ammattikoulun puoleiseen kaarteeseen sekä piha-alueen jatkaminen Ihantolantien suuntaan. Näiden ratkaisujen avulla stadionille saataisiin luotua nykyaikaiset oheistilat ja -palvelut sekä jalkapallon että yleisurheilun tarpeisiin. Stadionin liikuntaolosuhteiden osalta erityisesti yleisurheilun suorituspaikat kaipaavat uudistamista.

Hiihtolatuja ja kuntoratojen uudistusten osalta pyritään noudattamaan liikuntapalvelujen yleistä linjaa matalankynnyksen liikunnan edistämisestä. Mäkisten ja vaativien kilpailu- ja latujen lisäksi latusuunnittelussa painotetaan niin kutsuttujen helppojen latujen osuutta. Jyväskylässä on yli sata kilometriä jäälatuja, ja nämä tasaiset reitit ovat vuodesta toiseen kaupungin suosituimpien latujen joukossa. Matalankynnyksen liikunnan harrasta-

miselle haasteita asettaa myös uusien asuinalueiden kaavoitus ja rakentaminen, mutta näihin haasteisiin voidaan vastata laadukkaiden yhdyslatujen ylläpidolla.

Toimintayksikön tavoitteena on uusia latuverkoston opasteet ja turvallisuusasiakirjat tämän liikuntasuunnitelman voimassaolon aikana. Latuverkoston turvallisuutta edistäisi myös paikantamista helpottavien sijaintipistetolppien pystyttäminen tietyin välimatkoin latujen varsille.

Nykyisinä vähälumisina ja epävakaina talvina hiihtokausi jää usein hyvin lyhyeksi, joten latuverkostoa tulisi hyödyntää hiihdon ohella myös muilla tavoin. Joidenkin reittien hiekoittaminen ja talvikunnossapito mahdollistaisi esimerkiksi lenkkeilyn ja sauvakävelyn maastoreiteillä myös talvisin. Hiihto-olosuhteiden minimitason turvaamiseksi myös vähälumisina talvina toimintayksikkö pyrkii hankkimaan siirrettäviä lumetusjärjestelmiä. Nämä molemmat toiveet nousivat toistuvasti esiin myös liikuntapalvelujen teettämään tutkimukseen vastanneiden jyvaskyläläisten avoimissa palautteissa.

Ulkoliikuntapaikoista vastaava toimintayksikkö hallinnoi Jyvaskylän kolmea merkittävintä rantareittiä, jotka kiertävät Jyvä-, Tuomio- ja Palokkajärveä. Näiden ainutlaatuisten liikumisympäristöjen kunnossapito ja kehittäminen pitkällä ja kestäväällä aikajänteellä on yksi toimintayksikön keskeisistä tavoitteista.

Kevyen liikenteen väylät ovat jyvaskyläläisten suosikkiliikuntapaikkoja. Päävastuu niiden kehittämisestä kuuluu kaupunkirakennepalveluille, mutta liikuntapalvelut pyrkii omalta osaltaan edistämään turvallisten ja helppokäyttöisten reittien luomista. Liikkumisen turvallisuutta pyritään kehittämään muun muassa pyöräily- ja jalankulkukaistojen erottamisella sekä yksisuuntaisten pyöräteiden luomisella, jolloin pyöräliikenteen virtaus kulkisi samansuuntaisesti autoliikenteen kanssa.

Kunnallisten liikuntapalvelujen yhteistyöstä ja osallisuustoiminnasta on säädetty liikuntalaissa, ja eri järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö onkin kiinteä osa myös ulkoliikuntapaikkojen toimintayksikön toimintaa. Hyvänä esimerkkinä asukas- ja seuralähtöisistä yhteishankkeista voidaan mainita Vesangan kaupunginosaan rakennettava frisbeegolfrata, joka sai alkusysäyksensä paikallisen asukasyhdistyksen aloitteen myötä. Samankaltaista toimintamallia seurayhteistyön puolelta on sovellettu muun muassa Jyvaskylän pyöräilyseuran eli JYPS ry:n kanssa kaupungin pyöräilyhankkeiden osalta.

Uimahallit liikuttavat vauvasta vaariin

Jyväskylän kaupungin uimahallit AaltoAlvari ja Wellamo ovat merkittäviä kunnallisia terveysliikunnan keskuksia, joissa liikkuvat ohjatusti ja omatoimisesti kaikenikäiset kuntalaiset. Uimahallien ohjattu toiminta koostuu erilaisista ryhmäliikuntatunneista, joita liikuntapalvelujen organisaatiossa tuottaa pääasiassa terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen toimintayksikkö. Uimahallit ovatkin kaupungin keskeisiä matalan kynnyksen liikuntapaikkoja.

Uimahallien asiakaskunta on hyvin laaja. Asiakkaiden ikähaitari on kattava, sillä palveluita käyttävät niin uimataitoa opettelevat lapset kuin senioriliikkujatkin. Liikunnan harrastamisen tavoitteet vaihtelevat niin ikään suuresti, sillä vierekkäisissä altaissa saattaa harjoitella kansainvälisen tason kilpauimari ja vesiliikunnan perustaitojaan kehittävä erityisliikkuja. Tämä monipuolisuus ja omaleimaisuus tulee huomioida kaikessa uimahalleihin kohdistuvassa kehitystyössä. Toimintayksikön tavoitteena onkin säilyttää korkealaatuiset palvelut kaikille käyttäjäryhmille.

Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään senioriliikkujille suunnattuihin palvelusisältöihin sekä alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä yhteisen liikunnan edistämiseen. Uimahallit tuottavat merkittävän osan liikuntapalvelujen vuosittaisista tuloista, joten niiden markkinointiin käytetään myös huomattava osa liikuntapalvelujen markkinointi- ja viestintäresursseista. Liikuntapalvelujen yhtenä markkinointiviestinnällisenä tavoitteena onkin muun muassa keski-ikäisten miesten kaltaisten, toistaiseksi uimahalleja vähän käyttävien asiakasryhmien tavoittaminen. Kaikkia ikäluokkia ja käyttäjäryhmiä koskevana yhteisenä tavoitteena on liikunnallisesti passiivisten kuntalaisten tavoittaminen ja aktivoiminen vähintään satunnaisliikkujiksi.

AaltoAlvarin kävijämäärät ovat kasvaneet vuosien 2011–2012 peruskorjauksen jälkeen vuosi vuodelta, ja liikuntapalvelujen yhteisenä tavoitteena on kasvattaa vuosittainen kävijämäärä noin 400 000 asiakaskäynnin tasolle. AaltoAlvarin olosuhteiden osalta kylpyläosasto on peruskorjauksen tarpeessa. Allasosaston alapuoliset tekniset työskentelytilat ovat ahtaat ja epäkäytännölliset, ja kylpylän altaita tulisi päivittää paremmin terveysliikuntaa tukeviksi. Peruskorjaamisen lisäksi AaltoAlvaria ympäröivät ulkoalueet mahdollistavat erilaisten ulkona järjestettävien ryhmäliikuntatuntien integroimisen osaksi uimahallikokemusta. Uudistuksia suunniteltaessa tulee kuitenkin muistaa, että AaltoAlvari on museoviraston suojelema rakennus, joten liikkumavara uudistamisen suhteen on vähäinen.

Suoraan AaltoAlvariin kohdistuvien uudistusten lisäksi myös HIPPOS 2020 -hanke muuttaa toteutuessaan uimahallin toimintaympäristöä merkittävästi. Mikäli hanke toteutuu, mahdolliset synergiaedut uuden monitoimiareenan ja uimahallin välillä tulisi hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Vaajakoskella sijaitseva Wellamo palvelee Jyväskylän asukkaita tärkeänä alueellisena terveysliikuntakeskuksena. AaltoAlvariin verrattuna Wellamossa korostuvat esteettömyys ja helppokäyttöisyys. Wellamon osalta mahdollisuudet senioriliikunnan jatkuvaan kehittämiseen ovatkin erinomaiset. Korjaustoimenpiteistä kiireellisin on altaiden uusiminen.

Molempien uimahallien energiankulutuksen seurantajärjestelmät ovat erinomaisella tasolla ja ne tarjoavat runsaasti tarkkaa ja reaaliaikaista informaatiota muun muassa veden ja sähkön käytöstä. Tämän käyttökelpoisen datan hyödyntäminen päätöksenteon apuvälineenä on kuitenkin toistaiseksi ollut puutteellista. Järjestelmän tarjoama data tulisi muuntaa mahdollisimman helppolukuisiksi luvuiksi ja mittareiksi, jotta sen käyttö esimerkiksi kunnallisissa päätöksentekokoelimityksissä helpottuisi.

Terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut

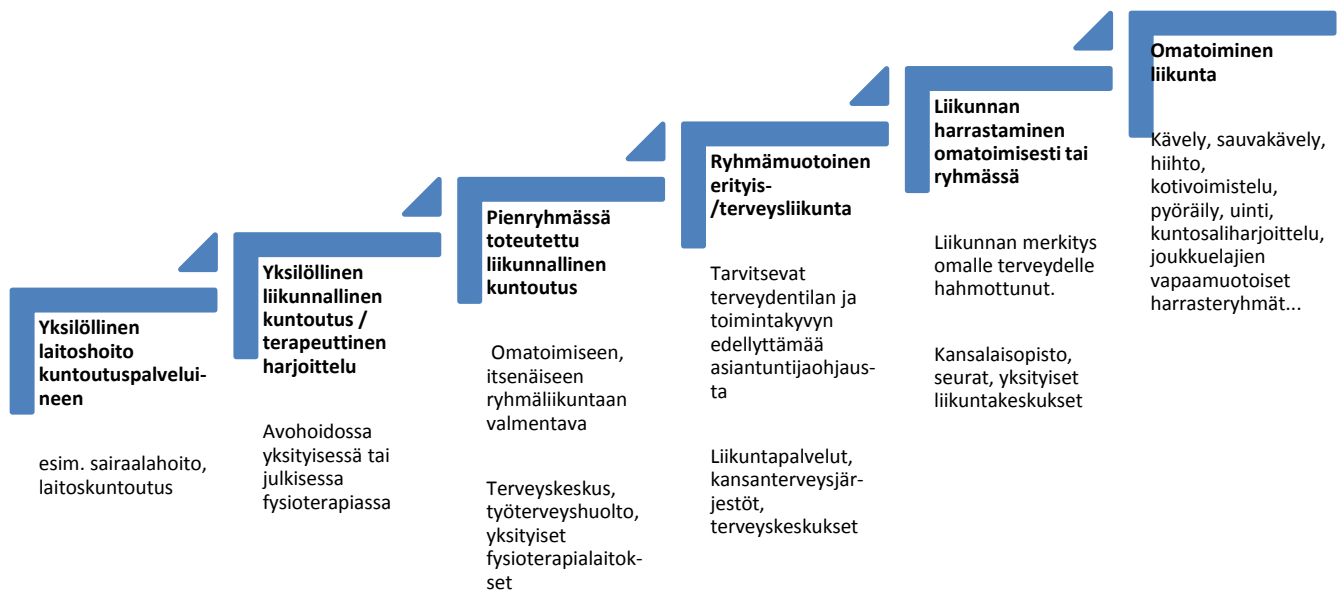
Jyväskylän kaupunkiorganisaatiossa terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen toimintayksikkö tarjoaa kuntalaisille laadukkaita ja helposti saavutettavia matalankynnyksen liikuntapalveluita eri puolilla Jyväskylää. Palvelujen sisältö muodostuu pääosin erilaisista ohjatun liikunnan ryhmistä, jotka suunnataan monipuolisesti eri kohde-ryhmille. Palvelujen toiminta keskittyy pääosin Jyväskylän uimahalleihin ja eri kaupunginosiin.

Terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen tavoitteena on erityisesti terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien kuntalaisten tavoittaminen ja innostaminen aktiivisemmän elämäntavan pariin. Liikunnasta on kuitenkin vaikea innostua, jos liikkuja kokee taitotasonsa riittämättömäksi. Palvelujen järjestämissä ohjatuissa ryhmissä keskitytään pääosin liikunnan perustaitojen oppimisen edistämiseen ja ylläpitämiseen elämän eri vaiheissa.

Palveluketjut auttavat liikkujan portaalta toiselle

Terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen toiminta perustuu suurelta osin eri tahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön, ja se toimii kiinteänä sekä selkeästi koordinoituna osana Jyväskylän kunnallisia palveluketjuja. Palveluketju-ajattelu perustuu kunnan eri organisaatioiden tiiviiseen yhteistyöhön, ja sen tavoitteena on tarjota kuntalaisille mahdollisimman sujuva ja suunniteltu polku yhdestä kunnallisesta palvelusta toiseen.

Usein ensimmäinen asiakaskontakti tapahtuu sosiaali- ja terveystalouksissa, joka lukeutuu terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen tärkeimpiin yhteistyötahoihin. Liikuntapalvelujen näkökulmasta olisi tärkeää, että jo tässä ensimmäisessä vaiheessa muodostuisi jonkinlainen yleiskuva asiakkaan liikuntataustasta. Tämä tavoite saavutettaisiin esimerkiksi lisäämällä yksi tai kaksi liikuntaan liittyvää kysymystä vakituiseksi osaksi asiakkaan esitietojen keräämistä. Liikuntapalvelut järjestää sosiaali- ja terveystalouksien henkilöstölle ajoittain myös niin kutsuttuja liikunnan puheeksiottokoulutuksia, joissa ideoidaan erilaisia tapoja asiakkaan liikuntataustojen huomioimiseen ja selvittämiseen.

Kuva 1. Jyväskylän kaupungin liikunnan palveluketjun portaat.

Sosiaali- ja terveyspalveluista asiakas siirtyy usein jossakin vaiheessa terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen piiriin (Kuva 1). Toimintayksikkö järjestää lukuisia erilaisia matalankynnyksen ohjattuja liikuntaryhmiä ja kursseja, joissa pyritään tarjoamaan kuntalaiselle työkaluja toimintakyvystään ja hyvinvoinnistaan huolehtimiseen. Tämän vaiheen jälkeen asiakkaan on tarkoitus jatkaa liikunnan harrastamista entistä omatoimisemmin. Sujuvan siirtymän turvaamiseksi liikuntapalveluissa tulisi tulevana vuosina kiinnittää huomiota palvelujen hinnoitteluun, sillä riskinä on, ettei kaupunkiorganisaation palveluntuottajalta toiselle siirtyvällä asiakkaalla ole taloudellisia mahdollisuuksia jatkaa liikkumistaan. Kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämisen näkökulmasta tällaiset tapaukset tulisi minimoida.

Olenainen osa liikunnan palveluketjua on myös terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen järjestämä liikuntaneuvonta, johon asiakas tulee joko hoitohenkilökunnan kirjoittamalla läheteellä tai varaamalla ajan itse. Tämän maksuttoman palvelun jatkok kehittäminen osana palveluketjutoimintaa on yksi terveyttä ja hyvinvointia edistävien liikuntapalvelujen toimintayksikön tulevien vuosien tavoitteista.

Palveluketjujärjestelmä on viime vuosina ottanut Jyväskylässä vasta ensi askeleitaan, ja tavoitteena onkin toiminnan vakiinnuttaminen ja laajentaminen. Tulevien vuosien tavoitteisiin lukeutuu muun muassa palveluketjujen räätälöiminen eri kohderyhmille. Näitä kohderyhmiä ovat eri ikäryhmät (lapset ja nuoret, työikäiset, ikääntyneet) sekä erityis-

ryhmät (esim. ylipainoiset ja liikuntarajoitteiset). Toiminnan vakiinnuttamiseksi kaupunkiorganisaatioon tulisi palkata kokopäiväisesti palveluketjutoiminnan edistämistä ja kehittämistä vastaava työntekijä. Tällä hetkellä toiminnan kehittämisestä vastaa poik-kihallinnollinen työryhmä, jonka kaikilla jäsenillä on myös muita työtehtäviä. Lisäksi on huomioitava tulevan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen vaikutukset. Mikäli uudistuksen myötä kuilu kunnallisten liikunta- ja sosiaali- ja terveydenhuoltoorganisaatioiden välillä kasvaa, korostuu palveluketjutoimintaa kokopäiväisesti koor- dinoivan työntekijän tarve entisestään.

Ohjatun liikunnan tavoitteina monipuolisuus ja matala kynnys

Liikuntapalvelujen organisaation sisällä terveyttä ja hyvinvointia edistävät liikuntapalvelut toimii tiiviissä yhteistyössä erityisesti ulkoliikuntapaikkojen ja uimahallien toimintayksiköiden kanssa, ja terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut ovat vastuussa ohjatun liikuntatoiminnan järjestämisestä kaupungin eri liikuntapaikoilla. Näiden palvelusisältöjen kehittäminen on yksi terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen tulevien vuosien painopisteistä. Koko liikuntapalvelujen yhteisenä tavoitteena on erityisesti AaltoAlvarin kävijämäärien kasvattaminen, ja laadukkaat, monipuoliset sekä kysyntää tyydyttävät palvelusisällöt ovat avainasemassa tavoitteen saavuttamiseksi. Kehityskohteena tulee olemaan muun muassa arkipäivien aamu- ja iltapäivien hyödyntäminen seniori- ja erityisliikuntaryhmien hyväksi.

Lähiliikunnassa terveyttä ja hyvinvointia edistävät liikuntapalvelut pyrkivät laajentamaan niin kutsuttua alueellisen yhteyshenkilön mallia, jossa liikuntapalvelujen nimetty vastuuhenkilö toimii tiiviissä yhteistyössä tietyn kaupunginosan asukas-yhteisön ja alueella toimivien muiden palvelutuottajien kanssa. Tätä toimintamallia on toistaiseksi käytetty Huhtasuon ja Tikkakosken kaupunginosissa, ja tulevaisuudessa toimintaa laajennetaan käytettävissä olevien resurssien muodostamisessa rajoissa entisestään. Mallin perusajatuksena on edistää ja mahdollistaa kuntalaisten monipuolista liikkumista omilla asuin-alueillaan tiivistämällä eri tahojen yhteistyötä.

Ohjatun liikunnan palvelusisällöistä löytyy kattavasti tarjontaa kaikille eri ikäryhmille. Lapsille järjestetään muun muassa uimaopetusta, 13–19-vuotiaille nuorille on suunnattu monipuolisen lajivalikoiman tarjoava maksuton LiikuntaLaturi ja työikäisille sekä iäkkäille järjestetään ohjattua liikuntaa niin vedessä, jumppasaleissa kuin kuntosaleillakin. Ikäryhmien lisäksi myös muun muassa erilaisille erityisryhmille on järjestetty omat ohjatun liikunnan tuntinsa. Nousevana trendinä tulee olemaan monikulttuurisen liikunnan tarjon-

nan laajeneminen nykyisestä tarjonnastaan kysynnän kasvaessa. Lähivuosien kehityskohteena tulee olemaan myös liikuntaluotsitoiminta. Yhteistyössä vapaaehtoispalvelujen kanssa järjestettävä liikuntaluotsaaminen tukee sellaisten ihmisten liikuntaharrastusta, joille omatoiminen liikkuminen ei syystä tai toisesta ole mahdollista.

Terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen tavoitteena ja samalla myös haasteena on tarjota edellä mainitut ohjatun liikunnan palvelusisällöt asiakkaille mahdollisimman edullisesti ja vaivattomasti, jotta kynnys liikuntaharrastuksen aloittamiseen ja ylläpitämiseen olisi mahdollisimman matala. Liikuntapalvelujen tätä suunnitelmaa varten teetä-mässä tutkimuksessa vastaajien liikkumisen suurimpia esteitä olivat liikkumisen hinta, ajanpuute ja välimatkat. Näihin tekijöihin on luonnollista pyrkiä vastaamaan mahdollisimman edullisilla hinnoilla sekä kattavilla lähiliikuntamahdollisuuksilla. Toisaalta tätä suunnitelmaa kirjoitettaessa vallitseva taloudellinen tilanne ja siitä aiheutuvat koko Jyväskylä kaupunkia koskevat säästöt luovat vastapaineen hintojen laskemiselle ja sitä kautta tulokertymän pienentämiselle. Liikuntapalvelujen haastavana tehtävänä on hinnoitella palvelutarjontansa siten, että liikuntalaissa määrättyjen kunnan perustehtävien hoituminen on turvattu.

Henkilöstön osaamisella vastataan tulevaisuuden tarpeisiin

Jyväskylän kaupungin liikuntapalvelut on noin 140 työntekijän palveluyksikkö, jonka ohjauksesta ja poliittisesta päätöksenteosta vastaa kulttuuri- ja liikuntalautakunta. Palveluyksikköä johtaa virkavastuullinen liikuntajohtaja. Liikuntapalvelut on hallinnollisesti organisoitu toiminnallisten kokonaisuuksien mukaan viiteen toimintayksikköön: 1) hallinto- ja järjestöpalvelut 2) terveyttä ja hyvinvointia edistävät liikuntapalvelut 3) uimahallipalvelut 4) sisäliikuntapaikat ja 5) ulkoliikuntapaikat. Kullakin toimintayksiköllä on nimetty vastuuesimies.

Liikuntapalvelut (liikuntajohtaja)				
Hallinto- ja järjestöpalvelut <ul style="list-style-type: none"> • Liikuntainfo • Hallinto, liikuntasuunnittelu, viestintä, järjestöasiat • Talous, maksuliikenne • Tilavarauspalvelut 	Terveyttä ja hyvinvointia edistävät liikuntapalvelut <ul style="list-style-type: none"> • Erityisliikunta • Terveysliikunta • Uimaopetus 	Sisäliikuntapaikat <ul style="list-style-type: none"> • Hipposhalli ja Monitoimitalo • Kuokkalan Graniitti • Jäähallit • Siistintä 	Ulkoliikuntapaikat <ul style="list-style-type: none"> • Eteläinen hoitoalue • Pohjoinen hoitoalue • Ulkoilualueet ja -reitit 	Uimahallit <ul style="list-style-type: none"> • Vesiliikuntakeskus Aalto-Alvari • Uimahalli Wellamo • Liikuntalaitosten ammattimiespalvelut

Monialainen ja ammattitaitoinen henkilöstö

Liikuntapalvelujen vakituisen henkilöstön kokonaisvahvuus on tällä hetkellä noin 120 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi palveluyksikössä työskentelee määräaikaissä työsuh-teissa liikunnanohjaajia, oppisopimusopiskelijoita, sijaisia, kausityöntekijöitä sekä eri alojen työharjoittelijoita.

Liikuntapalvelujen työkenttä on laaja ja työntekijät ovat monen alan ammattilaisia. Liikuntapalveluissa työskennellään lähes 30 eri ammattinimikkeellä. Hallinnollisia tehtäviä hoitavat muun muassa liikuntasuunnittelijat, varaussuunnittelijat ja maksuliikesihteerit. Liikuntapalvelujen tuottamistehtävissä ja kunnossapidollisissa tehtävissä työskentelee muun muassa liikunnanohjaajia, uinninvalvoja, ammattimiehiä sekä liikuntapaikkojenhoitajia, joita suurimpana ammattiryhmänä on yli 60 työntekijää. Esimiesvastuullisia työtehtäviä hoitaa liikuntajohtaja, sijaisenaan suunnittelupäällikkö sekä toimintayksiköiden palveluesimiehet. Näiden lisäksi liikuntapaikoilla toimii seitsemän työhön osallistuvaa esimiestä.

Liikuntapalvelujen päätehtävänä on ylläpitää kaupungin laajaa liikuntapaikkojen verkostoa sekä tuottaa liikuntapalveluja kuntalaisille. Jotta tehtävää voidaan toteuttaa laadukkaasti, on panostettava henkilöstön työkyvyn ja työhyvinvoinnin edistämiseen ja sitä kautta työmotivaation tukemiseen sekä johdon ja työntekijöiden osaamisen kehittämiseen. Henkilöstön osaamisen kehittämisessä panostetaan ammattiosaamisen ja esimiestaitojen vahvistamiseen sekä asiakaspalvelutaitojen kehittämiseen ja työturvallisuus- ja ympäristönäkökohtien huomioimiseen. Henkilöstötavoitteita mitataan ja seurataan vuosittain talousarviosuunnittelun ja -seurannan yhteydessä (taulukko 1).

Tavoite	Tunnusluku	Nykytila 2015
Mitoitetaan henkilöstö oikein palvelujen tuottamiseen	Koko henkilöstö (htv) Vakituiset (htv) Henkilöstömenot Palkkamenot / koko yksikön menot (%) Kesätyöntekijät	
Panostetaan henkilöstön ja johdon ammatillisen osaamisen kehittämiseen	Hlöstökoulutukset, joihin osallistuttu (lkm) Koulutuksiin osallistuneiden lkm Koulutuksiin käytetyt tunnit Oppisopimusten määrä	
Henkilöstön työhyvinvoinnin ja työviihtyvyyden säännöllinen seuranta	Sairauspoissaolopäivät Sairauspoissaolokustannukset Työviihtyvyysskyselyn vastaus-% Tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen työhön Koettu työkyky hyvällä tai erittäin hyvällä tasolla	

Taulukko 1. Liikuntapalvelujen henkilöstötavoitteet

Henkilöstöhaasteet nyt ja tulevaisuudessa

Liikuntapalvelujen yksi keskeinen henkilöstöhaaste on työntekijöiden ikärakenteen muutos. Eritoten liikuntapaikkojen hoidollisissa tehtävissä ja siistinnässä toimivien työntekijöiden ikärakenne on vanheneva ja työntekijöitä siirtyä eläkkeelle voimistuvalla tahdilla. Ikärakenteen muutos edellyttää ennakoivaa henkilöstösuunnittelua ja osin myös vanhojen työ- ja toimintatapojen muuttamista.

Etenkin fyysisesti kuormittavassa työssä ikääntyminen voi tuoda mukanaan työkykyongelmia, tarpeita työkuormituksen keventämiselle sekä erilaisille työaikajoustoille. Liikuntapaikkahoitajien työ on monipuolista ammatillista osaamista vaativaa ja sitä tehdään työnkiertoperiaatteella. Kun työaikajoustojärjestelyt lisääntyvät henkilöstön keskuudessa, se hankaloittaa jouhevan työnkiertoperiaatteen toteutumista työyksiköissä. Toimivana ja hyväksi havaittuna henkilöstötilannetta helpottavana keinona on liikuntapalveluissa käytetty oppisopimuskoulutusta. Liikuntapaikoille on otettu vuosittain 4-5 oppisopimuskouluttajaa pääasiassa liikuntapaikkojenhoitajan ammattitutkintoa, mutta myös liikunnan ohjaukseen suuntautunutta ammattitutkintoa suorittamaan. Oppisopimusmuotoista koulutusta käytetään myös vakituisen henkilöstön lisä- tai uudelleen kouluttamiseen. Koulutus sekä parantaa henkilöstön ammatillisen osaamisen tasoa että helpottaa uusien työntekijöiden rekrytointia.

Toinen mainittava henkilöstöön kohdistuva haaste on työtilojen sisäilmaongelmat. Työntekijöiden sisäilmaoireilua on viime vuosina esiintynyt lisääntyvässä määrin, mikä on johtanut joidenkin työntekijöiden kohdalla väliaikaisiin tai pysyviin työpistesiiirtoihin. Sisäilmaongelmia käsitellään aina kaupungin ohjeistuksen mukaisesti ja tilanteita ratkotaan yhteistyössä työterveyspalvelujen ja kaupungin tilapalvelujen kanssa. Työtilojen sisäilmahaasteet edellyttävät esimiehiltä työn uudelleen organisointia sekä pitkällä aikavälillä jopa koko palvelutoiminnan uudelleen suunnittelua. Kiinteistöjen puhtaanapito, oikein mitoitettu ilmanvaihto, ennakoiva korjausrakentaminen sekä avoin keskustelu asiasta ovat keskeisiä tekijöitä sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyssä. Liikuntapalvelujen lähtökohtana on tarjota työntekijöille mahdollisimman terveet ja turvalliset työskentelytilat.

Kolmas huomionarvoinen haaste on muutokset liikuntapalveluympäristössä, ympäröivässä liikuntakulttuurissa ja yhteiskunnassa ylipäätään. Näistä esimerkkeinä ovat mm. yhteiskunnan taloudellisen tilanteen heilahtelut, ihmisten liikuntatottumusten muutokset, liikuntalajien kirjavaisuus, liikunnan yksityisen sektorin monimuotoistuminen tai ilmastomuutostekijät. Liikuntapalvelutoimintaa suunniteltaessa ja henkilöstöä johdattaessa on oltava herkkänä näille yhteiskunnassa tapahtuville muutoksille. Henkilöstön näkökulmasta muutokset voivat tarkoittaa lisäkoulutustarpeita, työtehtävien tai työaikojen muutoksia tai jopa organisaation uudelleen rakentamista. Olennaista on oppia ennakoimaan muutoksia, reagoimaan niihin pyrkimällä muokkaamaan palveluja, työtä ja henkilöstön osaamista muutostarpeita vastaaviksi.

Tiivistelmä henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeista ja painopistealueista

Muutostrendi / haaste	Henkilöstötoimenpide
Henkilöstön ikääntyminen ja lisääntyvät eläköitymiset	<ul style="list-style-type: none"> • Varhainen puuttuminen työkykyhaasteisiin, tiivis yhteistyö työterveyden kanssa • Ammatillinen osaamisen vahvistaminen ja kehittäminen oppisopimuskoulutuksen ja henkilöstökoulutuksen avulla • Uudelleen kouluttautuminen • Esimiesten työtä tukeva koulutus, sparraus ja ohjaus • Palvelutarpeen mukainen henkilöstörekrytointi • Työaikakäytänteiden tarkentaminen palvelutoimintaa ja aukioloaikoja vas-

	taavaksi
Taloudellisten resurssien vähentyminen, tehokkuusvaatimusten lisääntyminen	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön osaamisen vahvistaminen henkilöstökoulutuksen avulla • Henkilöstön tuki
Liikuntapalveluympäristön ja liikuntakulttuurin muutos (mm. käyttäjäryhmien moninaistuminen)	<ul style="list-style-type: none"> • Esimiesten muutostuki • Henkilöstön työkierron mahdollistaminen • Henkilöstön palkitseminen
Ilmastonmuutos (uudet liikkumisen muodot ja uudet liikkumisympäristöt)	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristötietoisuuden lisääminen koulutuksen ja esimiesohjauksen avulla (Kekli-henke) • Uudet ympäristönäkökulmat huomioon ottavat toimintatavat työpaikoilla
Liikuntapaikkojen ikääntyminen	<ul style="list-style-type: none"> • Työturvallisuuskoulutukset • Häätäensiapukoulutukset ja eatasokurssit

Liitteet

Liite 1. Liikuntapalvelujen toimintayksiköiden kehittämis- ja muutostarpeet vuosille 2017–2022

Liikuntapaikat yleisesti

- Energiatehokkaan valaistuksen kehittäminen ja toteuttaminen liikuntapaikoilla
- Liikuntapaikkojen saavutettavuuden parantaminen julkisilla kulkuvälineillä
- Liikuntapaikkojen pelastus- ja turvallisuussuunnitelmien säännöllinen tarkistaminen ja päivittäminen
- Liikuntapaikkojen hinnoitteluperusteiden uudistaminen

Sisäliikuntapaikat

- Monitoimitalon katsomon uusiminen
- Hipposhallin alustan ja juoksuratojen uusiminen
- Hipposhallin valaistusjärjestelmän muuttaminen LED-tekniikkaa hyödyntäväksi
- Harjoitusjäähallin kivituhkapohjan vaihtaminen betonilaattapohjaksi
- Vaajakosken liikuntahallin puku- ja pesutilojen peruskorjaus

Ulkoliikuntapaikat

- Harjun stadionin pääkatsomon, oheistilojen sekä suorituspaikkojen uudistaminen
- Tikkakosken lähiliikuntapaikan rakentaminen
- Kuokkalan lähiliikuntapaikan rakentaminen
- Vaajakosken liikuntapuiston peruskorjaus
- Huhtasuon liikuntapuiston peruskorjaus
- Keltinmäen lähiliikuntaolosuhteiden parantaminen erityisesti iäkkäiden tarpeet huomioiden
- Ulkoilu- ja latuverkoston opasteiden ja turvallisuussuunnitelmien uusiminen
- Lumetusjärjestelmän hankkiminen
- Kävely- ja ulkoilureittien talvikunnossapidon kehittäminen
- Tuomiojärven uimarannan wc- ja pukuhuonetilojen rakentaminen
- Liikuntapuistojen huoltorakennuksien peruskorjaukset
- Rantareittien liikkumisolosuhteiden kehittäminen

Uimahallit

- AaltoAlvarin kävijämäärien kasvattaminen
- Senioriliikkujien palvelusisältöjen kehittäminen
- Alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä yhteisen liikunnan edistäminen
- AaltoAlvarin kylpyläosaston peruskorjaus
- Wellamon altaiden uusiminen
- Energiaseurantajärjestelmien datan tehokkaampi hyödyntäminen päätöksenteossa

Terveyttä ja hyvinvointia edistävät liikuntapalvelut

- Liikuntapalveluketjutoiminnan kehittäminen, laajentaminen ja vakiinnuttaminen ja kehittämistyön huomioiminen resursseissa
- Ohjatun liikunnan palvelusisältöjen kehittäminen kuntalaisten palvelutarpeet huomioiden
- Liikuntaneuvontapalvelun kehittäminen
- Alueellisen yhteyshenkilön toimintamallin laajentaminen uusiin kaupunginosiin
- Monikulttuurisen liikunnan tarjonnan laajentaminen
- Liikuntaluotsitoiminnan kehittäminen

Tavoiteluettelo toimii ohjeellisena asiakirjana kaupungin talousarviota rakennettaessa. Listasta nostetaan vuosittain kohteita resursoitavaksi käyttösuunnitelman tai investointiohjelman puitteissa.

Liite 2. Jyväskylän kaupunkistrategia

Liite 3. Jyväskylän kaupungin sisäliikuntapaikat

Liite 4. Jyväskylän kaupungin ulkoliikuntapaikat

Liite 5. Jyväskylän suuraluekartta